

ENERGIHUSHÅLLNING I TILLSTÅND ENLIGT MILJÖBALKEN

Miljötilståndsdagen 2020

Malmö 29 januari

Linda Sjöö, miljöjurist

Olof Åkesson, teknisk handläggare

Hushållningsprincipen

2 kap. 5 § miljöbalken

Alla som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd ska hushålla med råvaror och energi.

I första hand ska förnybara energikällor användas.

Hållbar utveckling

Miljöbalken ska tillämpas så att återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås.

(1 kap. 1 § 5 miljöbalken)

Miljöbalkens allmänna hänsynsregler

2 kap. 2 och 3 §§

- Innebär krav på kunskap om bästa möjliga teknik för att hushålla med energi och att använda denna teknik

2 kap. 7 §

- Innebär att kraven i 2 kap. på energihushållning gäller så långt det är rimligt

Hushållnings- principens bakgrund

”Med tanke på den betydelse sättet att framställa och använda energi har för miljön, inte minst i fråga om inverkan på klimatet...”

”...en förutsättning för att viktiga energi- och miljöpolitiska mål skall kunna nås.” (prop. 1997/98:45, s. 220 ff)

EU – Bästa tillgängliga teknik

Energiushållning i tillståndsprövning

- Beskrivning och bedömning av verksamhetens effekter på energiushållning tidigt i processen
- Tillräckligt underlag om bl.a. energianvändning och åtgärder för bättre energiushållning
- Prövning i förhållande till hushållningsprincipen och villkor om bl.a. resurshushållning

Naturvårdsverket vägledning om hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken

Remissversion:

- <http://www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljoarbetet/remisser-och-yttranden/remisser-2019/remissvagledning-2-kap-miljobalken.pdf>

Energihushållning i tillstånd enligt miljöbalken - i praktiken

Olof Åkesson

Teknisk handläggare

Industriheten, Naturvårdsverket

Miljöbalken - Energihushållning

**Miljöbalken
- en papperstiger?**

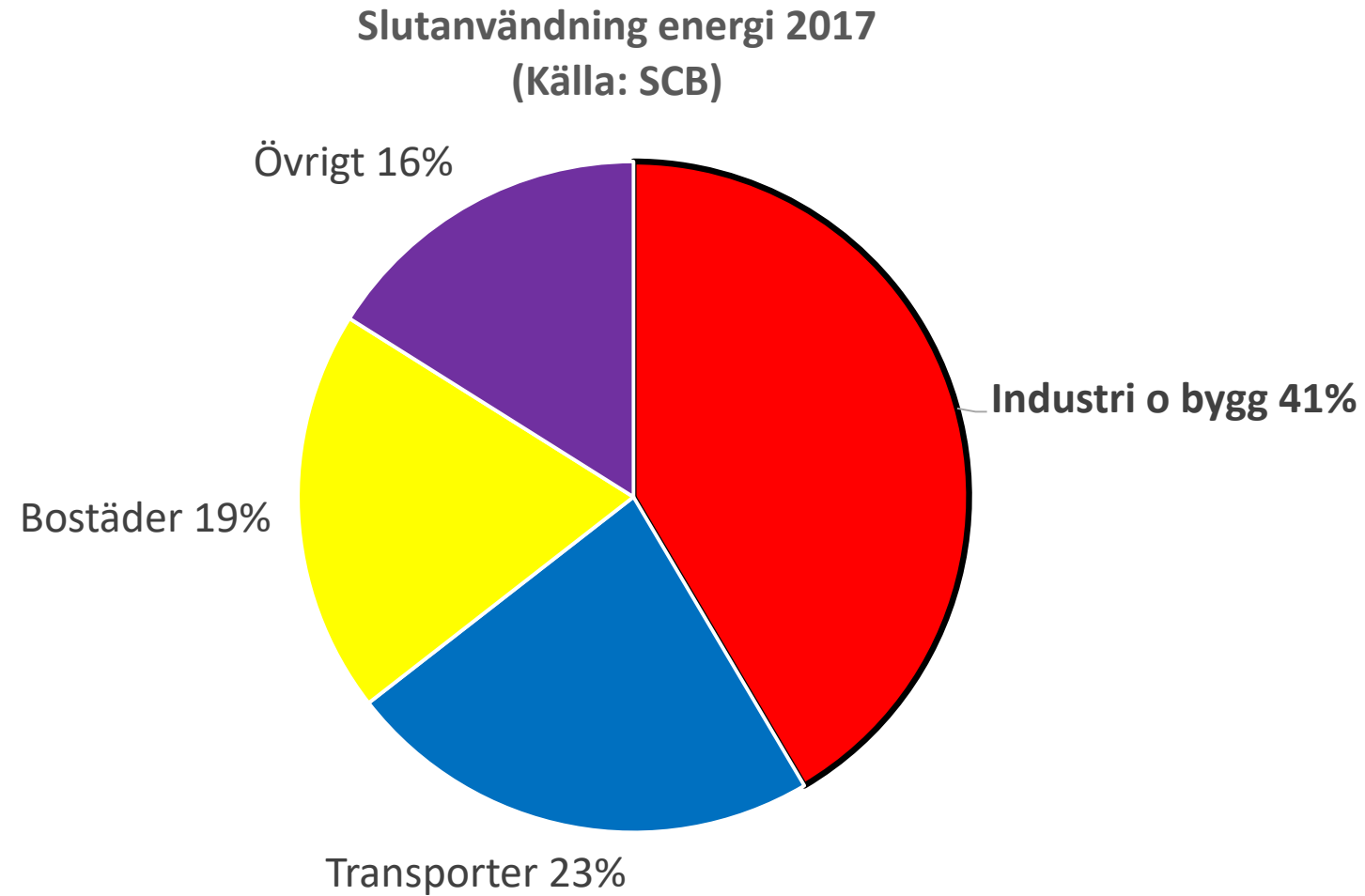
Naturvårdsverket, industrienheten

Fokus: *Processindustri*

- Järn o metall
- Kemi och raffinaderi
- Massa o papper
- Gruvor
- Förbränningsanläggningar

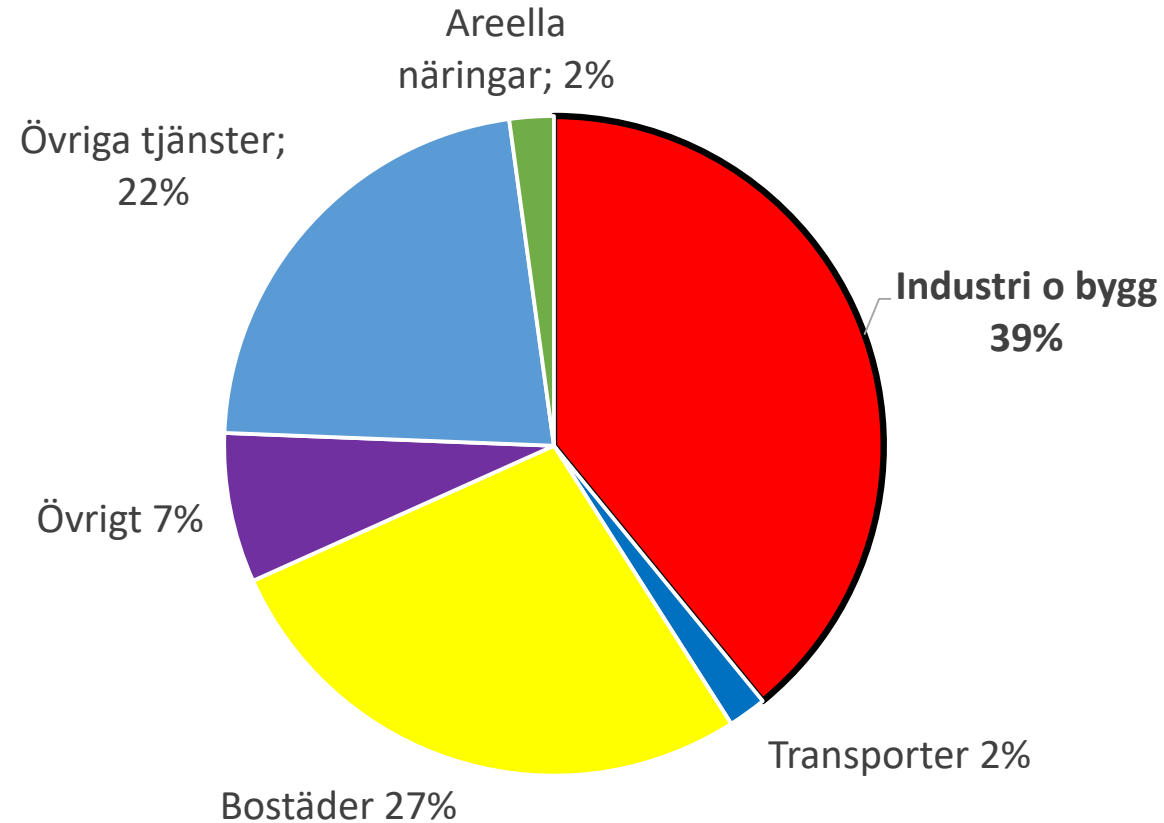

Energianvändning i Sverige

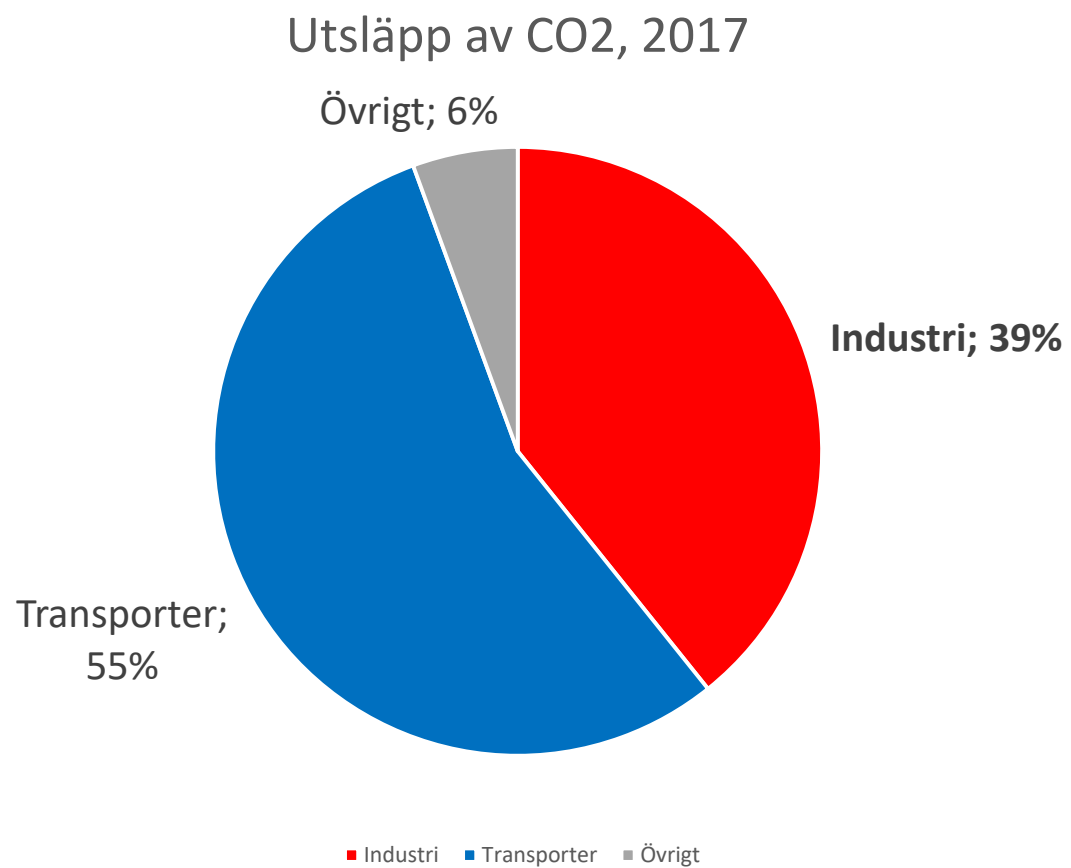

Elanvändning i Sverige

Elanvändning 2017 (Källa: SCB)

Användning fossila bränslen

Villkor om växthusgaser

Miljöbalken 16 kap. 2 c §

För verksamheter som omfattas av utsläppshandeln får *inte* föreskrivas villkor

- med begränsning av utsläpp av koldioxid, dikväveoxid eller perfluorkolväten
- som genom att reglera använd mängd fossilt bränsle *syftar* till begränsning av koldioxidutsläpp

OBS! att begränsningen

- *inte gäller interna transporter och mobil utrustning, eftersom de inte omfattas av EU-ETS*
- *endast gäller de verksamheter som omfattas av EU-ETS*

Varför energihushållning?

Miljööverdomstolen

”Miljööverdomstolen konstaterar vidare att energihushållning – oavsett de minskade utsläpp den kan innebära – har ett egenvärde, vilket framgår av miljöbalkens mål så som de uttrycks i 1 kap. 1 § andra stycket 5 miljöbalken.”

(MÖD 2007:56 Swedish Tissue AB)

Energihushållningens egenvärde (1) – tillgång på energi

Icke förnyelsebar energi –
ej långsiktigt hållbart

Förnyelsebar energi –
begränsad resurs

Energihushållningens egenvärde (2)

Indirekt miljöpåverkan

- Energianvändning → Energiproduktion → Miljöpåverkan

Behövs villkor för energihushållning i miljötillstånd?

Vanlig uppfattning:

”Företagen är redan energieffektiva eftersom energi kostar pengar”

= företagsekonomiskt lönsamma åtgärder vidtas

- Miljökrav enligt miljöbalken begränsas inte av företagsekonomisk lönsamhet
- Inte heller hushållningskravet i miljöbalken begränsas av vad som är företagsekonomiskt lönsamt

”Dessa villkor baserar sig på 2 kap. miljöbalken och kan således vara mer långtgående än vad som är lönsamt från enbart företagsekonomiska utgångspunkter.”

(MÖD 2009:17 Scania CV)

Ekonomiska styrmedel tillräckligt?

Elskatt (2019, exkl. moms)

<i>Generell elskatt</i>	<i>34,7 öre/kWh</i>
<i>Industriell tillverkning, jord-, skogs- o vattenbruk, datorhallar:</i>	<i>0,5 öre/kWh</i>
<i>Metallurgiska processer, kemisk reduktion, elektrolys:</i>	<i>0 öre/kWh</i>

Energiskatt fossila bränslen

<i>Industriell tillverkning</i> Nedsättningen gäller ej bensin och diesel	<i>30 % av generell skattenivå</i>
<i>Biobränslen</i>	<i>Skattebefriade</i>

Koldioxidskatt och utsläppsrätter

Verksamheter som

<i>1. inte ingår i EU-ETS: CO2-skatt</i>	<i>1,18 kr/kg CO2</i>
<i>2. ingår i EU-ETS: Utsläppsrätter</i>	
<i>a) Konkurrensutsatt industri</i>	<i>gratis tilldelning = 0 kr/kg CO2</i>
<i>b) Övriga</i>	<i>0,26 kr/kg CO2 (jan 2020)</i>

Rimlighetsavvägning MB 2:7

Steg 1

Miljönyttor i relation till samhällsliga kostnader

Steg 2

Vad kan ett normalt företag i branschen klara?

Steg 1 Miljönytta kontra samhällsekonomiska kostnader

MÖD 2008:23, Mondi Dynäs:

Kostnad för åtgärder är rimliga jämfört med nyttan av energihushållningen om

- åtgärderna ger en energibesparing vars värde överstiger ökade driftskostnader, dvs att investeringen kan återbetalas efter en viss tid, och om återbetalningstiden är kortare än åtgärdens, eller anläggningens, återstående tekniska livslängd.

➤ Innebär ett **samhällsekonomiskt lönsamhetstänkande**

- Vad är det värt att vi inte förbrukar ändliga resurser?
- Hur värdesätts den minskade indirekta miljöpåverkan?

Steg 2 Vad kan ett *normalt företag* i branschen bära?

- Vad kan anses vara bästa möjliga teknik?
- Finns företag i branschen som tillämpar tekniken?
- Energianvändningen jämfört med bästa företagen inom branschen?
  - Tillämpad teknik och förbrukningsnivåer i branschen kan visa vad som är möjligt att klara
- Investeringens storlek i relation till företagets totala investeringsbudget?
- Kapital- och driftskostnader i relation till företagets rörelseresultat?
  - Kan ett normalt företag i branschen bära dessa kostnader?
- Avskrivningstid, ränta och krav på återbetalningstid?
- Företagsekonomiskt lönsamt? Återbetalningstid tillräcklig?
  - Inget krav på att åtgärden ska vara lönsam!

Mål för energieffektivisering

Sverige

- 50% effektivare energianvändning från år 2005 till 2030 (i relation till BNP)
(prop. 2017/208:228, riksdagsbeslut 2018-06-19)

NV utgångspunkt i prövningen:

- ✓ Verksamheten ska bidra till det nationella målet i samma utsträckning, dvs 2,7% effektivisering per år

Vad bör ingå i en tillståndsansökan?

- Nuvarande energiförbrukning
- Jämförelse med branschen
- Jämförelse med bästa möjliga teknik (BAT)
- Teknisk beskrivning av möjliga åtgärder
- Åtgärdernas effekt:
  - Minskning använd energi (el, värme)
  - Minskning använt bränsle
  - Minskad användning av fossilt bränsle
  - Utnyttjande av restvärme (spillvärme)
  - Ökad egen elproduktion

Vad bör ingå i en tillståndsansökan?

- Energiförbrukning som kan uppnås (el / värme / bränsle):
Total mängd (GWh) och i relation till produktionen (MWh/ton)
- Kostnader: Investering, drift => lönsamhetskalkyl
- Indirekta miljöeffekter vid anläggningen, t ex minskade utsläpp till luft
- Åtaganden
- Tidplan
- Förslag till villkor

LKL - Lag om energikartläggning i stora företag + miljöbalken

- *Kartläggningen görs på koncernnivå – miljöbalksprövning på anläggningsnivå*
- *Inga krav på att åtgärder ska genomföras*

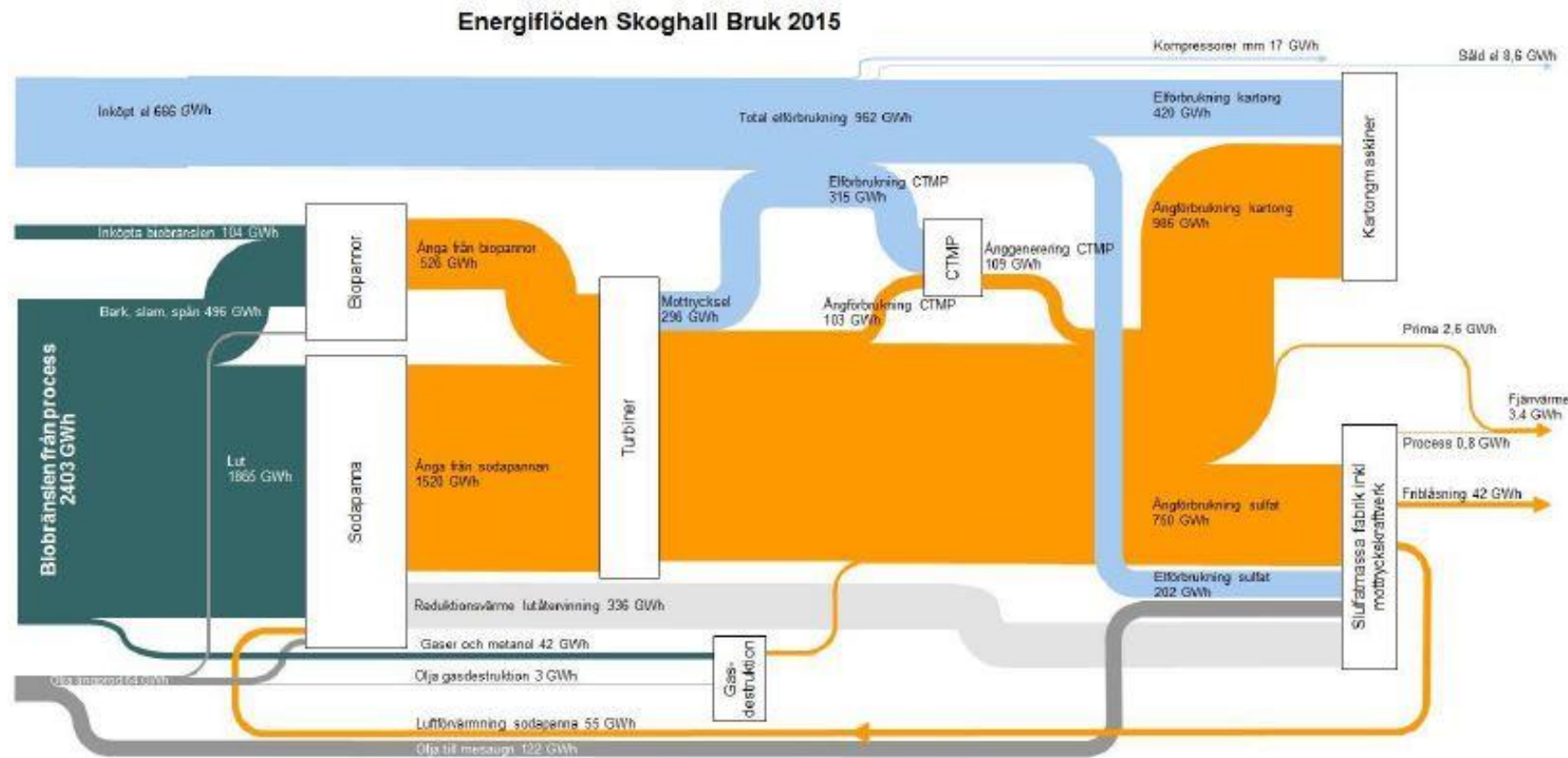
LKL ersätter inte prövning enligt miljöbalken

Energikartläggning enligt LKL är en bra grund för redovisning i tillståndsansökan och för en energihushållningsplan som föreskrivs i ett tillståndsbeslut enligt MB

Energiflödesdiagram

- tillståndsansökan, energihushållningsplan, miljörapport

Bilaga 4 Sankey diagram över energianvändningen i enheten GWh

Villkor om energihushållning – olika typer

- Allmänna villkoret
  - åtaganden
- Tekniska åtgärder
  - processteknik
  - bränslen
- Högsta tillåtna energiförbrukning
  - el
  - värme
  - Bränsle
- Lösningsenergieffektivisering - energihushållningsplan
  - krav på "skäliga" åtgärder
  - delegation till tillsynsmyndigheten

Allmänna villkoret – har det nån betydelse?

”Verksamheten ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse....”

Vad är ”huvudsaklig överensstämmelse”?

- Otydligt vad som ingår
- Förbehåll från sökanden att uppgifterna är preliminära
- Kan i vissa fall anses bindande för företaget

➔ Värdefullt med en tydlig beskrivning

Exempel åtaganden

- *Ny mesaugn kommer att eldas med träpulver*
- *Installation av ny tvättutrustning som ger lägre torrhalt på luten som ska indunstas*
- *Indunstningen kommer att ha en värmeförbrukning lägre än 3,5 GJ/ton producerad massa*

Villkor om tekniska åtgärder

Fördelar

- Konkreta – har effekt
- Tydliga
- Uppföljningsbara

Nackdel

- ✓ Kan låsa verksamhetsutövaren till viss teknik
  - kan göras flexibel genom möjlighet att byta till annan åtgärd med samma energibesparing

Villkor om tekniska åtgärder – generella exempel

- Mer energieffektiva processteg
- Tillvarata lågvärdig värme för fjärrvärme
- Högre verkningsgrad i pannor
- Egen elgenerering
- Typ av bränsle
- Högvärdiga energibärare ersätts med lågvärdiga
- Minskad vattenanvändning

Villkor om tekniska åtgärder – MÖD

Akzo Nobel Functional Chemicals, kemisk tillverkning

(MÖD 2014-12-04, M 195-14)

”...installerat och tagit i drift en **ny förångare med spillvärme** som värmekälla.”

Falun, fastighetsägare industrilokal (MÖD 2015:27, 2015-02-28)

Föreläggande att **byta ut oljepanna** mot värmekälla med lågt eller inget inslag av ej förnybara energikällor.

Södra Cell Mörrum, sulfatmasabruk (MMD 2015-03-12, M 712-07)

”... ta i drift **nya tvättpressar** utformade i huvudsaklig överensstämmelse med de åtaganden och den **energiprestanda** som framgår av bolagets prøvotidsredovisning.”

Swerock, Uppsala (bergäkt) (MÖD, 2019-07-02, M 7582-18)

Elanslutning av bergkross

Villkor om högsta energiförbrukning

- **Använd mängd energi**
  - bränsle
  - värme
  - el

Fördel

- Företaget väljer effektivaste vägen att nå målet

Nackdel

- ✓ Kan behövas marginal för att ta hänsyn till variation i produktionssammansättningen

Kokeri vid sulfatmassabruk

Villkor om högsta energiförbrukning

Hur kan man sätta villkorsnivån?

➤ Jämförelse med branschen

- finns jämförelsevärden för produktionen/processerna?

➤ I relation till nuvarande förbrukning

- effektivisering över tid enligt det nationella målet (2,7 % per år)

Energieffektiv industning vid sulfatmassabruk

Domar med villkor om högsta energiförbrukning

Swedish Tissue (MÖD 2007-12-18, 2007:56)

- *Elektricitet 1,2 MWh per ton tissue*
- *Värme 6,3 GJ per ton tissue.*

Södra Cell Mörrum (MÖD 2016-01-19, M 3173-15)

- *Värmeförbrukning*
  - *produktion upp till 460 000 ton massa: 17,5 GJ per ton massa*
  - *produktion över 460 000 ton massa/år: 15,3 GJ per ton massa*

Boliden Rönnskär (M 3434-18)

NV yrkande i MÖD:

Elförbrukning: 2,10 MWh per ton metallprodukt

Övrigt tillförd energi: 2,05 MWh per ton metallprodukt

Yrkandet avslaget av MÖD

Villkor om löpande energieffektivisering - energihushållningsplaner

MÖD Scania CV, Södertälje (2009-04-07, M 1114-08)

- Bolaget ska årligen tillsammans med miljörapporten ge in en energihushållningsplan till tillsynsmyndigheten. I planen ska redovisas planerade energihushållningsåtgärder samt resultatet av genomförda åtgärder.
- Delegation: Åtgärder för energihushållning

Motiv: Verksamhet med många olika enhetsoperationer. Svårt definiera enskilda, större åtgärder. Stegvis förbättring.

Villkor om löpande energieffektivisering – exempel

”Bolaget ska fortlöpande och systematiskt **arbeta med** råvaruhushållning samt energieffektivisering inom verksamheten. Resultatet av arbetet ska redovisas i miljörapporten.”

(Astra Zeneca, MPD Stockholm, 2017-06-20)

”Bolaget ska för att hushålla med energi **sträva efter** att minska energiförbrukningen i verksamheten och härvid **beakta** energiaspekter vid val och utformning av nya anläggningsdelar eller komponenter som ersätter gamla samt vid översyn av underhålls- och drifrutiner för verksamheten. Bolaget ska upprätta, dokumentera, följa samt fortlöpande revidera och uppdatera **rutiner för detta arbete**. Bolaget ska utan onödigt dröjsmål rapportera avvikelser från dessa rutiner till tillsynsmyndigheten.”

(Preem, Lysekil, MMD Vänersborg, 2018-11-09)

- *Ingen plan som ska redovisas*
- *Inga krav på åtgärder*
- *Ingen delegation till tillsynsmyndigheten*

Vad gäller enligt författning?

Miljöbalken 2 kap

5 § "Alla som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd ska hushålla med råvaror och energi" ...

"I första hand ska förnybara energikällor användas."

Naturvårdsverkets föreskrift om miljörapport, 5 § p.11

Uppgifter som en miljörapport ska innehålla

"Redovisning av de betydande åtgärder som vidtagits under året med syfte att minska verksamhetens förbrukning av råvaror och energi."

MÖD: Om villkor för energieffektivisering

Boländerna värmeverk, Vattenfall, Uppsala

(MÖD 2019-03-13 (M 5414-18))

”MÖD anser att de skyldigheter som följer av lag eller föreskrifter inte ska föreskrivas som villkor, utan villkor ska förtydliga, konkretisera och helst komplettera dessa skyldigheter.”

MÖD: Villkor om energihushållningsplan

Boländerna värmeverk, Vattenfall (MÖD 2019-03-13, M 5414-18)

*”Det framstår (också) som både lämpligt och rimligt att tillsynsmyndigheten får **delegation** att föreskriva villkor om genomförande av åtgärder enligt energihushållningsplanen.”*

Se även

Boliden Rönnskårsverken (MÖD 2019-11-28 M 3434-18)

Delegation till tillsynsmyndigheten

Sammanfattning villkor

- *Allmänna villkoret otillräckligt men har ändå ett värde*
- *Det behövs särskilda villkor om energihushållning i tillstånden*
- *Villkor om energihushållningsplaner behöver förenas med delegation till tillsynsmyndigheten för att bli verkningsfulla*
- *Tekniska villkor ofta tydliga och verkningsfulla*
- *Villkor om högsta förbrukning ger företagen möjlighet att välja effektivaste vägen*
- *Ofta lämpligt att kombinera olika typer av villkor*

Summering villkor energihushållning

<i>Första instans Villkor om</i>	Miljö- nämnd	MPD	MMD	Summa
• Åtgärder	1	2	5	8
• Förbrukningsnivå			2	2
• Energihushållningsplan		30	13	43
• Tillför inget		8	2	10

➔ *inget vidare - magert*

Varför tillämpas inte miljöbalken mer?

Målen

- Finns tydliga och långtgående mål som riksdagen och EU beslutat om.

Juridiken

- Tydligt lagstöd
- MÖD har slagit fast principerna: att villkor kan sättas och att det är lämpligt
- MMD och MÖD bromsar: Vill ogärna föreskriva villkor i det enskilda fallet

Företagens inställning

- Starkt motstånd
- Säger sig alltid vara energieffektiva p.g.a. att energi kostar.
- Kan åta sig "mjuka" villkor, men inte skarpa krav.

Vad behövs för att miljöbalken ska bli effektiv som styrmedel för energihushållning?

- God teknisk kunskap hos prövnings- och tillsynsmyndigheter om
  - industriprocesserna
  - energieffektivisering
- Jämförelsedata inom branschen
  - beräkningsmetoder
  - datasammanställning
- Mer energifokus i tillståndsprövningen
- Mer energifokus i BREF-dokumenterna
- Acceptans av miljöbalken som styrmedel för energianvändning hos företag, myndigheter och domstolar

Tack för uppmärksamheten!

Kontakt:

linda.sjoo@naturvardsverket.se

olof.akesson@naturvardsverket.se